

УДК 94(44).084:323.2

Гомза І. А.

Освітня та молодіжна політики як знаряддя національного відродження в соціальному проекті вищої військової ієрархії вішістської Франції

Розповсюдження пацифістських цінностей у Франції 20-30-х рр. спричинило падіння престижу суспільної ролі офіцера. У відповідь, військові почали вважати себе хранителями таких цінностей як патріотизм і самопожертва. Вони розуміли ці цінності в підкреслено антиліберальному значенні, а опинившись при владі спробували реформами у сфері освітньої та молодіжної політик реалізувати антидемократичний соціальний проект.

Ключові слова: Віші, Петен, авторитаризм, освітня політика

Історія XX ст. рясніє прикладами військових переворотів. Їхня географія широка: Аргентина в 1976-1981 рр., «режим полковників» у Греції 1967-1974 рр., сьогоденне панування Комітету SLORC у М'янмі – це лише кілька прикладів, які окреслюють тенденцію. Характерною рисою військових хунт є політичний прагматизм: генерали приходять до влади внаслідок певної кризи (загострення соціальних конфліктів, протистояння в парламенті чи уряді, що унеможлиблює політичний процес і прийняття рішень) і вони прагнуть нормалізувати ситуацію. Нормалізація передбачає певний суспільний проект, бачення суспільства, котре офіцери хотіли б реалізувати. Аналіз подібних соціальних проектів може багато пояснити в природі військових урядів, але його зазвичай не проводять, зосереджуючись на внутрішній і зовнішній політиці, репресіях й інших аспектах військових режимів.

Завданням даної статті є дослідити зв'язок освітньої та молодіжної політики режиму Віші (1940-1944 рр.) з домінуванням офіцерів у його уряді, та, як наслідок, превалюванням офіцерського етосу. Дане питання неможливо адекватно пояснити без аналізу специфіки військово-цивільних стосунків Франції доби III Республіки (1872-1940 рр.), яка створила умови, що підштовхнули військових до такої суто «цивільної» сфери як освіта.

Вітчизняна наука обминала увагою не тільки питання молодіжної політики режиму Віші, але й особливість ролі військових у Франції вказаної доби. Натомість у своїх роботах, присвячених впливу офіцерів у французькому суспільстві, Р. Жіларде [1], В. Серман [2] і Ж.-П. ЖофFRE [3], показали, що наприкінці XIX ст. статус військових у суспільстві зростав,

внаслідок чого коли збройні сили почали сприйматися як національна еліта та репрезентативні носії чеснот Франції. Дослідження Ф. Бенквіца [4] та Е. Хорна [5] розкрили внутрішні протиріччя військової політики III Республіки, котра постійно коливалася між прагненням підняти соціальний престиж військових та зменшити їхній вплив на суспільство і зрештою призвела до відчуження вищої військової ієрархії від республіканських ідеалів. Стосовно молодіжної політики режиму Віші, першочергової ваги набули праці П. Джолітто [6] і В. Холлз [7], де було доведено її антидемократичний імпульс, спрямований на заперечення республіканського минулого. Однак, попри проведену роботу іноземні вчені майже не займалися питаннями синтетичного характеру, а саме обумовленістю соціальної політики режиму Віші соціальними ідеалами її офіцерів. Піонером даного напрямку виступив Р. Пекстон [8], який проаналізував Армію Перемир'я (1940-1942 рр.) і суспільно-політичні ідеали її офіцерів.

У даній статті ми розглянемо втілення ідеалів вищої військової ієрархії у політичній сфері. Обмежившись освітньою та молодіжною політиками ми продемонструємо, що первинним інтересом військових при владі була перспектива, розкрита соціальною інженерією, звернення до якої видавалося необхідним для відродження національної спільноти після періоду внутрішньої стагнації 20-30-х рр. та нищівної військової поразки 1940 р. Актуальність нашої розвідки полягає у вивченні ролі армії в часи суспільних трансформацій, спричинених масштабними національними катастрофами, тобто ми розглядаємо питання, котре завжди матиме практичне значення, допоки існують збройні сили, а офіцери сприймають себе як особливу касту всередині національної спільноти.

У червні 1940 р. Франція, котра вважалася найбільшою військовою міццю континенту, впала після 45 днів війни. Уряд П. Рейно, визнавши неспроможність протистояти обставинам, подав у відставку. Влада перейшла до віце-президента урядової ради маршал Ф. Петен, котрий вирішив покласти край бойовим діям і попросив у Берліну перемир'я.

Особливість приходу до влади Ф. Петена полягала в тому, що вперше з часів Мак-Маона (70-ті роки XIX ст.) Францію очолив військовий. Маршал сформував власний уряд, основними членами котрого були інші військові: генерал Вейган, адмірал Дарлан, генерал Кольсон та генерал Пюжо. Низка військових зайняла посади в нижчих ешелонах влади.

Ситуація була надзвичайною, адже доба III Республіки (1871-1940 рр.) відзначилася чітким прагненням зменшити вплив військових у суспільстві. Протягом XIX ст. престиж кадрових військових і кар'єра офіцера зростав через звияги французьких військ. Однак наприкінці XIX ст. (власне в часи III Республіки) справа Буланже і справа Дрейфуса підірвали довіру суспільства до армії, засвідчивши загрозу армійського самовладдя у ліберально-демократичному суспільстві. Як наслідок, засадничим правилом існування армії

у III Республіці – а відтак і загальною нормою військово-цивільних стосунків у французькому суспільстві – став повний контроль цивільних над військовими.

Тим не менше армія, перетворившись на слухняний інструмент цивільної влади, не зменшила негативного ставлення суспільства до себе. Наприкінці XIX ст. загострення класових антагонізмів та активізація робітничого руху втілювалися у масові страйки працівників найважливіших галузей. Уряди, що мусили реагувати на форми робітничого спротиву, «приходили у своїх політичних розрахунках до схожого висновку: армія була незамінним інструментом підтримки ламкого соціального та економічного порядку. Саме тому голови урядів від Фрейсіне до Бріана постійно використовували військові загони задля придушення страйків та демонстрацій» [9, с.84-85]. Після кровопролитних подій в Анзені (1884 р.), Фурмі у (1891 р.) і Дравей-Вінью (1908 р.) суспільна думка переконала, начебто армія є апаратом насильства, котрим держава послуговується для репресій проти пролетаріату. Армія перетворилася в суспільному сприйнятті та реакційну силу.

В політичній сфері представники лівих партій, соціалісти та певна частина радикалів, запропонували спосіб вирішити цю проблему. Керманіч соціалістів Ж. Жорес запропонував рішення, що стало основоположним елементом соціалістичної програми 10-40 рр. XX ст.: необхідно повністю відмовитися від кадрової армії та перейти до шестимісячної призовної військової служби – строк за який призовник не встигнув би перейняти агресивний мілітаризм казарм. Це політика повинна сформувати армію народу, нездатну на агресію проти самої себе [10, с.206-212]. Роль офіцерів та їхній вплив у суспільстві передбачалося зменшити. На додачу, армія вважалася серед «лівих» носієм агресивних прагнень на зовнішньополітичній арені, тож скасування армії як організації мало б уможливити постійний мир у Європі, спраглий до пацифістських рішень після грандіозної бійні 1914-1918 рр.

Подібні роздуми соціалісти і радикали, котрі домінували в уряді та парламенті у міжвоєнний період, втілювали у практичні кроки: в 20-30-х роках військові субсидії неупинно зменшувалися, що зупинило технічну еволюцію французьких військових сил. Набір новобранців у кадрову армію звівся до мінімального рівня, а короткий термін підготовки призовників (1 рік після Закону 1928 р.) не забезпечував здобуття належних навичок. На додачу, внаслідок пацифістського характеру зовнішньої політики пізньої III Республіки кар'єра офіцера стала менш привабливою. Втім ще більш важливою була загальна критика армії та зневага, з якою сприймалася професія військового в суспільстві. Про загальну індиферентність Франції до власних військових сил свідчить той факт, що «заробітки військових були мізерними, тож офіцери були змушені задля утримання родини працювати вночі водіями таксі, а інші, з метою заощадження, їли лише раз на день» [11, с.51]

Соціально зневажені, військові виробили психологічну формою захисту. Вони ідеалізували армію, ідентифікуючи її з чеснотами Франції, вони стверджували, що «армія була найкращою складовою французького суспільства, а її зникнення загрожувало всьому звичному стилю життя» [8, с.37]. Армія начебто втілювала суто французькі ідеали, а саме порядок, ієрархію, честь, турботу про велич країни – той типовий набір стереотипів, якими послуговується військова аристократія для самоідентифікації. На думку офіцерів, приниження армії означало відмову політиканів від цих цінностей; останні начебто прагнули замінити їх демократичною демагогією.

Втім, на відміну від низки іспанських революцій XIX ст. й типологічно споріднених *pronunciamientos* Латинської Америки, французькі офіцери не наважилися втрутитися у політику. По-суті, навіть у 30-х рр. категоричний імператив військово-цивільних стосунків, згідно з яким «хай навіть військові і вважали жаданим трансформувати суспільство, змінити владні інституції чи замінити урядовців, їхнім головним обов'язком все одно лишалося підтримувати наявний порядок» [2, с.21] – не було скасовано розколом між цивільними й офіцерами.

Таким чином, у добу пізньої III Республіки військові були окремою соціальною групою, що вважала, начебто політика уряду загрожує її існуванню. Порятунком могло б принести вираження її інтересів і цінностей на урядовому рівні, але цей механізм було заблокований специфікою військово-цивільних стосунків III Республіки.

Ситуація змінилася після поразки Франції 1940 р.: надання Петену надзвичайних повноважень фактично ознаменувало доступ до керівних ролей маргіналізованого соціального елементу, який отримав шанс впливати на політику і домогтися перемоги власних цінностей. Офіцери, що прийшли до влади в 1940 р., мали дві характерних риси.

По-перше вони не були аполітичними інструментами в погонах. Навпаки, перманентна критика інституту армії з боку лібералів і соціалістів, постійний тиск з боку влади та домінування цивільних над офіцерами навіть у питаннях військової стратегії, а також усвідомлення себе як меншини спричинили політизацію військових. Останні зблизилися з колами інтегральних націоналістів, які закидали III Республіці занедбання національних інтересів. Генералам імпонували прагнення «Французької дії» або «Вогняних хрестів» встановити в країні лад, цінностями котрого були б ієрархія, повага до авторитету, самопожертва індивідів у рамках спільноти – ті цінності, носіями котрих себе вважав і офіцерський корпус. Існують свідчення контактів М. Вейгана, Ф. Петена, Ж. де Ляттра де Тасіньї та інших представників найвищої військової ієрархії з антиреспубліканськими ватажками на кшталт Ш. Мораса, П. Татенже і Ф. де Ля Рока [4, с.178-195]. Саме тому можна з упевненістю констатувати, що після 1940 р. при владі опинилися прихильники

інтегрального націоналізму, течії, котра після 1871 р. розгорнула агресивну кампанію проти універсалістсько-просвітницьких принципів Великої французької революції.

По-друге, офіцери бачили себе перш за все вихователями нації. В 30-х рр. Ф. Петен, М. Вейган, П. Бодуен були членами *Гуртка ім. Фюстеля де Куланжа* – організації, що присвятила себе критиці освітньої системи III Республіки. Остання, після реформ Ж. Феррі начебто сприяла вихованню аморальної та егоїстичної молоді. Зокрема Петен написав статтю «Національна освіта», де зазначив: «Наша освітня система базувалася на величезній помилці, вона вважала, начебто достатньо навчати розум, аби ліпити серця й закаляти характери... Але людське серце не тягнеться до добра саме по собі, так само як і воля людини не є нездоланною, постійною, відданою. Аби долучитися до цього необхідна тверда й наполеглива дисципліна» [12, с.94].

Саме цього формотворчого авторитету і не давала, на думку членів *Гуртка*, школа; вона привчала дітей до порожнього інтелектуалізму. Висновки генералів, які прискіпливо досліджували освітню систему демократично-ліберального суспільства, збігалися з концепцією інтегрального націоналіста М. Барреса: школа спрямовувала свої зусилля на прилучення дитини до універсалістських принципів гуманності та братерства, відриваючи її при цьому від національного коріння. Таким чином, вона формувала покоління, байдужі до національного почуття [13, с.240], покоління, які в 20-30 роках зраджували національні інтереси на зовнішній арені та гнобили на внутрішній останніх їхніх захисників – військових.

В очах офіцерів справедливість цих звинувачень підтвердили події травня-червня 1940 р.: французи, не знаючи любові до нації й поваги до авторитету, були знищені дисциплінованою й національно свідомою німецькою армією. Знаково, що «після 1940 р. жоден військовий лідер не визнавав, начебто причиною поразки була власне армія: провина ховалася деінде. Генерали звернули свій погляд на освітню систему. Вони заявили, що було необхідно піддати чистці викладацький склад і переглянути навчальні плани, підручники й методику викладання» [7, с.9]. Фактично, військові вбачали витоки національної катастрофи не у стратегічних прорахунках чи військовій перевазі суперника, але у *духовному занепаді цілої нації*.

Ф. Петен, виголошуючи 20.11.1938 р. промову в Меці, наголосив: «головна причина нашого занепаду – повна зневага до духовного життя в рамках цілої нації» [14, с.179]. *Духовність* мала стати основним елементом відродження французької спільноти, але досягнення нового духовного стану не було можливим без заперечення старого – аморального.

Ідеали нової влади виражалися її прагненням створити нове суспільство, вільне від хиб республіки; а молодь стала центральним елементом політики, названої *Національною*

Револуцією. Це був запланований комплекс структурних перетворень французького суспільства в результаті котрого останнє б представляло основні ідеали людей, що проводили реформи в життя, і зокрема військових.

Ф. Петен і його люди вважали, що запорукою відродження Франції буде виховання молодих поколінь. Це обумовило величезний інтерес уряду до реформування освітньої сфери і власне у цих освітньо-виховних реформах та у новаторській молодіжній політиці повністю втілювалися суспільні ідеали вищої військової ієрархії.

Зв'язок між військовою та освітньою сферами у французькому суспільстві був закладений ще у часи Наполеона, котрий наказав створити спеціальні підрозділи, покликані виховувати майбутніх офіцерів. Надалі відносини між армією та освітою поглиблювалися. Після франко-пруської війни розповсюдилася думка, що прусський шкільний вчитель виграв війну у французького колеги, і критичне ставлення до вчителів у Франції проіснувало аж до 1940 р., коли останні, у більшості своїй інтернаціоналісти й пацифісти, часто прихильники соціалістичної ідеології, були звинувачені в прихованій національній зраді.

Ситуація ускладнювалася тим, що багато вчителів були під час Французької кампанії офіцерами запасу, тож після поразки їх звинувачували не тільки в моральному розбещенні французької молоді, але їм також закидали нездатність виконати прямий військовий обов'язок. Були проекти сформувати слідчу комісію під керівництвом генерала Ж. Ватто, котра б визначила юридичну міру відповідальності викладачів за військову катастрофу, і лише спротив цим намірам Міністра Освіти Ж. Каркопіно не дозволив розпочати масштабне полювання на відьом. Але й попри це стан вчителя за часів Віші був складним: «в якості офіційного несхвалення, вчителі початкової школи не отримували жодної надбавки до зарплати, хоча прожитковий мінімум зростав» [7, с.117]. Більше того: уряд Петена розгорнув широку кампанію по звільненню всіх вчителів, котрі були євреями, франкмасонами чи комуністами. Ці заходи мали за мету виключити з освітнього процесу всіх, хто міг би морально розкласти французьку молодь.

Паралельно з виключенням небажаних елементів відбувся перегляд навчальних програм. Основним покликанням освітнього процесу стала реалізація суспільного ідеалу Петена, котрий він виклав наступним чином: «новим духом повинен стати дух національної та соціальної спільноти. Проповідувати націоналізм і вдавати відданість індивідуалістичному принципу – це неможливе протиріччя» [14, с.194]. Як наслідок, школа почала звертати увагу на моральне виховання учнів (введені спеціальні уроки моралі), велику роль отримали заняття з фізкультури, призначені сформувати здорове тіло й почуття команди. На противагу школі часів Народного Фронту, де домінували технічні й природничі

дисципліни, збільшується кількість навчальних годин з класичних дисциплін – латина, старогрецька – які начебто морально формують особистість.

Важливі зміни відбулися у викладанні історії, де центральним наративом стало постійне бажання французького народу і його вибраних героїв (Вірценгеторикс, Хлодвіг, Жанна д'Арк, Людовік IX, Петен) утвердити й підтримати велич Франції.

Зміни іншого плану реформували спосіб викладання, а не лише зміст. Найважливішою з них був дозвіл викладати у початкових школах регіональними мовами – бретонською та провансальською. Таким чином уряд Віші підтверджував відданість принципам інтегрального націоналізму, а саме регіоналізму. Викладання регіональними мовами мало прилучити дітей до рідної землі, тобто реалізувати основну мету Національної Революції.

Інший суспільний ідеал військовиків – елітизм – проявився у відміні безкоштовної вищої освіти. «Маючи за мету сформувати аристократію духу, вони визначили, що вища освіта не могла бути доступною для всіх. Культура була правом лише тих, хто здатен нею послуговуватися. Тому доступ до неї був обмежений вибірковим екзаменом і платою за навчання»[6, с.244]. Теоретично передбачалися стипендії для здібних, але бідних, тим не менше цей крок Міністерства Освіти чітко означив відхід від егалітаристської парадигми часів Ж. Феррі.

Шкільна політика уряду Петена намагалася зруйнувати стару республіканську систему освіти, і сформувати їй на противагу іншу – більш відповідну людській природі й потребам французької нації (як їх бачили офіцери). Школа стала запорукою залучення нового покоління французів до націоналістичних, партикулярних, здорових цінностей, протилежних інтернаціональним, універсальним і начебто хворобливим ідеалам доби III Республіки.

Військові при владі у своїх спробах сформувати нову молодь не обмежувалися рамками школи. Натхненні прикладами Італії та Німеччини, офіцери оцінили всю повноту можливостей, котрі розкривали молодіжні організації. Варто зазначити, що скаутизм був вельми розповсюджений у Франції й до війни: П. Бодуен і М. Вейган самі були в минулому скаутами й пронесли через все життя досвід тісного чоловічого співтовариства, котре разом долає фізичні перешкоди. Так само впливовими були і релігійні молодіжні рухи, що займалися моральним вихованням.

Але саме уряд Віші вперше в історії Франції створив Державний Секретаріат у справах Сім'ї та Молоді, покликаний проводити державну політику щодо молоді поза шкільним виміром. Голова Секретаріату Ж. Ляміран отримав завдання реалізувати моральне, громадянське й професіональне виховання молодого покоління: «були наміри протидіяти демократичному егалітаризму і настанню доби мас, сприяючи вихованню індивіда в рамках групи, культивуючи цінності честі, дисципліни, ієрархії, самозречення. Основними

завданнями було відшукати природних ватажків і водночас спонукати моральне відродження загалу» [15, с.44].

Під егідою секретаріату було сформовану низку молодіжних організацій, очолених переважно військовими (генерал де ля Порт дю Тей очолив організацію «Молодіжна Розбудова», генерал Ляфон – скаутів), де молодь виховувалася згідно з ідеалами аристократичної воєнної касты. Особливу роль відігравали школи кадрів, які готували майбутню інтелектуальну й адміністративну еліту нації, здатну керувати державою. Головною з них була Вища Національна Школа Кадрів (розташована в містечку Ур'яж поблизу Ґренобля), директор котрої П. Дюнвайє де Сегонзак слугував еталоном для своїх вихованців: «офіцер, переконаний католик, антиліберал, антикомуніст, він був патріотом Франції і бачив її порятунком у встановленні корпоративного суспільства» [16, с.96]. Таким в ідеалі Ф. Петена мало стати нове покоління французів, виростити котре був покликаний його уряд.

Висновки

Внутрішній зміст освітніх реформ 1940 р. парадоксальним чином нагадував демократичні реформи, що уможливили становлення III Республіки після 1870 р.: це було прагнення реваншу у протистоянні з Німеччиною, прагнення відплатити за військову поразку і переконати себе і світ у величчі Франції.

У 1940 р. процес реорганізації молоді був формою реваншизму французького офіцерського корпусу, нездатного прямо кинути виклик непереможним, як видавалося на першому етапі Другої світової війни, солдатам Вермахту. Генерали були переконані, що вони «ліпше підготують повернення французької величчі провівши програму внутрішніх реформ і перевиховання молоді, ніж скеровуючи нове покоління французів у непотрібну бійню» [8, с.82]. Таким чином покликанням молодіжної політики було підготувати нову – здорову й національно віддану молодь, здатну одного дня знову стати до бою.

Тим не менше, попри зовнішню подібність 1870 і 1940 років, уявлення, що власне демократично-ліберальна політика III Республіки призвела країну до провалу 1940 р., уявлення, котрі були сформовані розколом, що відбувся між вищою військовою ієрархією та цивільними керівниками Республіки в 20-х рр. і поглибився у 30-х, визначили відхід від демократично-ліберального шляху та пошук національного порятунку в іншому, йому протилежному, – в авторитарній утопії суспільства.

Немає жодних сумнівів, що офіцери, сподіваючись спертися на нову, правильно виховану молодь, і взяти реванш у програній боротьбі проти Райху, прорахувалися лише у наслідках, але аж ніяк не у своїй ставці: значна частина членів молодіжних організацій і

просто школярів зрештою стала на бік Руху Опору і опосередковано здолала Вермахт. Втім, це було зроблено аж ніяк не під керівництвом Маршала Петена і його офіцерів-вихователів.

Список використаних джерел

1. R. Girardet, *La société militaire de 1815 à nos jours*. – Paris : Perrin, 1998. – 339 p.
2. W. Serman, *Les officiers français dans la nation*. – Paris : Éditions Aubier Montaigne, 1982. – 281 p.
3. J.-Ch. Jauffret, *Parlement, gouvernement, commandement : l'armée de métier sous la 3e république*. – Doctorat d'État de l'Université de Paris I Panthéon-Sorbonne, décembre 1987. – 1355 p.
4. Ph. Bankwitz, *Maxime Weygand and Civil-Military Relations in Modern France*. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1967. – 445 p.
5. A. Horne, *The French Army and Politics, 1870-1970*. – London: MacMillan Press, 1984. – 109 p.
6. P. Giolitto, *Histoire de la jeunesse sous Vichy*. – Paris: Perrin, 1991. – 698 p.
7. W. Halls, *The Youth of Vichy France*. – Oxford: Clarendon Press, 1981. – 492 p.
8. R. Paxton, *L'armée de Vichy*. – Paris: Tallandier, 2003. – 586 p.
9. A. Johansen, *Soldiers as Police: the French and Prussian Armies and the Policing of Popular Protest*. – Aldershot: Ashgate Publishing Company, 2005. –
10. J. Jaurès, *L'Armée nouvelle*. – Paris: J. Rouff, 1911. – 686 p.
11. R. Darcy, *Oraison funèbre pour la Vielle Armée*. – Paris : Boivin et Cie, 1947. – 60 p.
12. Ph. Pétain, «L'Education nationale». // *Revue des Deux Mondes*. – Vol. CIX. – 15 août 1940. – 87-112 p.
13. M. Barrès, *Les Déracinés*. – Paris: Éditeurs Émile-Paul, 1911. – 491 p.
14. *Messages d'outre-tombe du Maréchal Pétain : textes officiels, ignorés ou méconnus, consignes secrètes*. – Paris : Institut de recherches historiques sur Maréchal Pétain, 1983. – 282 p.
15. B. Comte, «Encadrer la jeunesse». // *La Propagande sous Vichy, 1940-1944*. – Nanterre : Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine, 1990. – 40-58 p.
16. J. Hellman, «Communitarians, Non-conformists, and the Search for a 'New Man' in Vichy France». // *France at War: Vichy and the Historians*. – New York: Berg, 2000. – 91-106 p.

Гомза И. А.

Образовательная и молодежная политики как орудия национального возрождения в социальном проекте высшей военной иерархии вишистской Франции

Распространение пацифистских ценностей во Франции 20-30-х г., уменьшило престиж социальной роли офицеров. В ответ, военные стали считать себя хранителями таких ценностей, как патриотизм и самопожертвование. Понимая эти ценности в сугубо антилиберальном ключе, придя к власти, они попытались реализовать антидемократический социальный проект, реформируя молодежную и образовательную сферы.

Ключевые слова: Виши, Петен, авторитаризм, образовательная политика

Gomza I. A.

Educational and Youth Policies of the High-Rank Officers as the Means of National Revival in Vichy France

Internationalist values' domination in interwar France decreased a social prestige of officers. The officers, consequently, adopted an antiliberal interpretation of patriotism, self-sacrifice and other values they supposed themselves to protect. Coming to power, they tried to implement an openly antidemocratic social project by the means of reforms in educational and youth policies

Key-words: Vichy France, Pétain, authoritarianism, educational policy